PDF 4 KURD

کاروان عومەر کاکەسوور:

من کە بستێک خاکی سەر ئەم واقیعەیان پێ ڕەوا نەبینیم، دنیای گەورەی خەیاڵم کردە هی خۆم

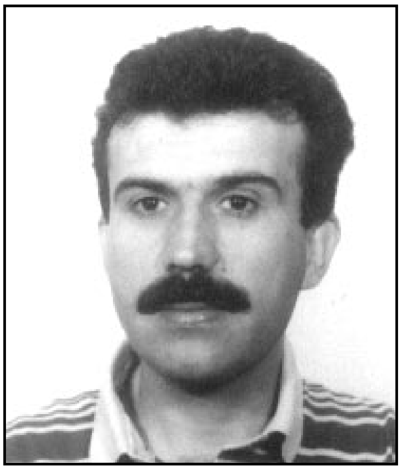

(کاروان عومەر کاکە سوور) هەرچەندە سەرەتای نووسین و دەست کردن بە بڵاوکردنەوە بۆ ساڵانی نەوەدەکان دەگەڕێتەوە، بەڵام لەو ماوە کورتەدا چەندین کتێبی چیرۆک و ڕۆمان و یاداشتی بڵاوکراوەتەوەو چەندانی دیکەش بەڕێوەن. لە نووسینەکانیدا بە زمانێکی هەست بزوێن و ناسک و سەرنجڕاکێش و تەکنیکێکی پێشکەوتوو و خەیاڵێکی بزێو جێگەی خۆی لە ناخی خوێنەردا کردووەتەوە. ئێستا دانیشتووی وڵاتی دانیمارکە لە گەڕانەوەی ئەم دواییەی بۆ کوردستان و بەنیازی گفتوگۆکردن چەند پرسیارێکمان ڕووبەڕووی کردەوە، ئەویش بەم شێوەیە وەڵامی داینەوە.

*** دەکرێ وەک چیرۆکنووسێک، جیاواز لەوەی ئێمە دەیزانین، پێمان بڵێی کاروان عومەر کاکەسوور کێیە؟**

ـ ڕەنگە کارەکتەری هەقایەتێکی خورافی بێت و لە واقیعدا بوونی نەبێت. دیارە هەر ئەمەش پاڵی پێوە ناوم لە دنیای نووسین نزیک ببمەوە، بەو مەبەستەی لەوێدا بە دوای ئەوانەدا بگەڕێم، کە وەک خۆم سەیرن و لە مرۆڤی ئاسایی ناچن. من دوای ئەو هەموو ساڵەی تەمەنم، هێشتا منداڵێکم لەنێوان (٠ - ١٢) ساڵیدا دێم و دەچم. ئەدی من نووسەری

PDF 4 KURD

کتێبی «منداڵیم ئاسکێک بوو بەسەر پەلکەزێڕینەکاندا بازبازێنی دەکرد» نیم..؟!

*** چۆن بیرۆکەی چیرۆک لە لای تۆ لە دایک دەبێت؟**

ـ ئەمەش هەر پێوەندیی بە پرسیاری یەکەمەوە هەیە. من کە بوونێکی خورافیم هەیە و لە دنیای خەیاڵدا نقوم بووم، چ زەحمەتێک لەوەدایە باسی ڕووداو و خەڵک و شتەکانی دەوروبەری خۆم بکەم. هەموو ئەو چیرۆکانەی تا ئێستا نووسیومن، هی سەردەمی منداڵیمن. مەبەستم ئەوەیە ئەوسا بیرم لێ کردبوونەوە و لە خەیاڵمدا گەورە ببوون. وەک «خوان خۆزیە سایەر» تەنیا کاتێک دەتوانم خودی خۆم بەدی بکەم، کە لە بیرەوەرییەکانی منداڵیمدا نقوم دەبم. من کە بستێک خاکی سەر ئەم واقیعەیان پێ ڕەوا نەبینیم، دنیای گەورەی خەیاڵم کردە هی خۆم. ئەگەر ئێوە پێتان وایە من چیرۆکنووسێکم و چیرۆکی فەنتازی دەنووسم، ئەوە لە دنیای خۆمدا تا سەر ئێسقان ڕیالیستم، بگرە ڕیپۆرتاژنووسێکم و دنیای واقیعیی خودی خۆم وەک خۆی بێ هیچ دەسکارییەک دەنووسمەوە. دەتوانم بڵێم من چیرۆک نانووسم، بەڵکو دەیگێڕمەوە.. خەڵقی ناکەم، بەڵکو هەر خۆی هەیە. ئەمە ئەو کاتەیە کە وا دەزانم شتێکم نییە، بیڵێم. یان قسەیەکی گرنگ و کاریگەرم نییە تا بیدرکێنم و شایانی ئەوە بێت کەس گوێی لێ بگرێت. کەواتە حاڵەتی چیرۆکنووسین لای من، حاڵەتێکی بێدەنگییە. حاڵەتی گەڕانەوەیە بۆ منداڵیم. ئەو حاڵەتەیە، کە هەست دەکەم کەسانێک هەن لە من چاکتر دەدوێن و ڕای باشتریان هەیە، ژیانیان لای خەڵکانی دی سەرنجڕاکێش ترن. لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوە پەسەندترن. لێرەوەیە کارەکتەری جیاواز جیاواز پەیدا دەبن. زۆر جار ئەو خەڵکانە واقیعین و ناوەکانیشیان ناگۆڕم. وا ڕێک دەکەوێت دوو سێ کەس بکەم بە یەکێک، بەڵام وا تێکەڵ بە خەون و خەیاڵیان دەکەم، زەحمەتە هەستی پێ بکەن. دیارە سەرنجت داوە لە هەر یەکێک لەو کارەکتەرانەدا چەند هەڵسوکەوت و تێڕوانینی جیاواز و دژ بەیەک هەن، ئەمە هەمووی لەبەرئەوەیە زیاتر لە کەسێک لەناو ئەو جەستانەدا دەژین. من هەندێ سات ئەوان دەناسمەوە و وەک ناسیاوێک، دۆستێک، هاوڕێیەک، لێیان دەڕوانم، بەڵام خۆم هەمیشە بە لای ئەوانەوە کەسێکی نامۆم. «جیهانگیر»ی پاڵەوانی سەرەکیی چیرۆکی «جیهان لە فنجانی قاوەدا» بە «بوودا» لە دایک بووە، بە «زەردەشت» فامی کردۆتەوە، بە «نیتشە» پێگەییوە، بە «کامۆ» یاخی بووە، بە «مارسێل پرۆست» نائومێد بووە. ئەمە تەکنیکی «بوون بەویدی: تقمص»ە و چیرۆکەکەی لەسەر بنیات نراوە. هەر بۆیە لەگەڵ نووسینی هەموو چیرۆکێکمدا، ئەو حاڵەتە لای خۆشم دەخولقێت. وەک «سۆمرست مۆم» دەکەومە ژێر کاریگەریی کارەکتەرەکانم و لاسایییان دەکەمەوە، بگرە هەندێ جار بەتەواوی تێکەڵیان دەبم. ئەو کاتەی خەریکی نووسینی ڕۆمانی «ئای لەڤیلیا لەڤیلیا..!!» بووم، ژوورێکم لە پیاوێکی دانیمارکی بەکرێ گرتبوو. شەوێکیان کاتژمێر دوو لە پرمەی گریانم دا و کابرا لە خەو ڕاپەڕی. هاتە ژوورەکەم، بۆ ئەوەی بزانێت چی ڕوویداوە. منیش وتم: «هالە مرد». ئەو پرسی: «هالە کێیە و بەم درەنگی شەوە چۆنت زانی مردووە..؟! خۆ تەلەفۆنت بۆ نەکراوە..!!» منیش دەستم بۆ کۆمپیوتەرەکەم درێژ کرد و وتم: «لێرەیە، کارەکتەرێکی زۆر خۆشەویستی ناو ئەم ڕۆمانەمە».. پرسی: «ناکرێ نەیکوژی..؟!»

*** ئینجا بەڕاستی نەدەکرا نەیکوژی؟**

ـ نەخێر، چونکە لای من مردن پێش ئەوەی هەر شتێک بێت، کارێکی هونەرییە. بۆیە ئەگەر تۆ ئەو ڕۆمانە و چیرۆکەکانمت خوێندبێتەوە، دەزانی کە مەرگ بەو هەموو قورساییەی خۆیەوە و بەو فەزا دراماتیکییەی دەیهێنێتە کایەوە، هیچ کاتێک کۆتایی نییە، بەڵکو دەستپێکردنەوەیەکی دیکەیە بە شێوازێکی جیاوازتر. ئەمەش ئەو جیاوازییەیە، کە دەمەوێ لەنێوان ناوی «مردن» و کرداری «کوشتن»دا بیدۆزمەوە. هەر ئەو پرسیارەی تۆ و هی ئەو پیاوە دانیمارکییە پرسیاری هەموو ئەو کارەکتەرانەن، کە لە دنیای مندا دەمرن و وزەیەکی زۆر دەخەنە کار بۆ ئەوەی لێی تێبگەن. ئەوان هەموویان لە فەزایەکدا هەڵدەسووڕێن، کە بیرۆکەی «مسخ Metamorphosis » بەسەریدا زاڵە و لە دنیایەکدا ژیان دەگوزەرێنن، کە لەسەر پشتی ئەسپیدیلۆن بنیات نراوە. بە تایبەتی «نەوال» کە گومان لە بوونی خۆی دەکات و نازانێت ماوە یان مردووە.. دواجار وا دەچێتە ئەقڵییەوە، کە وەک «گریگۆر سامزا»ی کارەکتەری سەرەکیی «مسخ»ی کافکا بۆ زیندەوەرێک گۆڕاوە. ئەمەش زمانێکی تێکشکاو و نامۆی بەسەر هەموویاندا سەپاندووە. زمانێک کە لە واقیعدا کاری پێ ناکرێت و گۆڕاوە بۆ هێما.

*** کاتێ چیرۆکێک دەنووسی، پێویستت بەوە نییە بزانی چەند لای خوێنەر سەرکەوتووی، ئینجا دەست بە نووسینی چیرۆکێکی دیکە بکەیت؟**

ـ ئەمە هەمان ئەو پرسیارەیە، کە دەڵێت: «بۆ کێ دەنووسی؟». «سان ژۆن پێرس» خۆی ئەو پرسیارەی لە خۆی دەکرد و هەر خۆیشی وەڵامی دەدایەوە و دەیوت: «بۆ خۆم». من هەرگیز گوێ بەوە نادەم کێ بەرهەمەکانم دەخوێنێتەوە، بەڵام بەلامەوە گرنگە لە چ ئاستێک بنووسم و ئەو تەکنیکانە چین، کە دەبێت بەکاریان بهێنم. خەمی یەکەمم نووسینە، نەک سەرکەوتن، چونکە نووسین پێوەندیی بە خۆمەوە هەیە و سەرکەوتنیش بەوانی دیکە. تا ڕادەیەک لەگەڵ «سارتەر» دام، کە پێی وایە هەڵسەگاندنی ئەوانی دیکە بۆ ئێمە

PDF 4 KURD

جۆرێکە لە کۆنترۆڵ کردنی خودمان و بوونمان دەخاتە نێو چوارچێوەیەکەوە. رۆژگارێ سوور دەمزانی ئەوانەی من دەیاننووسم، لە سانسۆری هیچ دەزگا و رۆژنامە و گۆڤارێکدا دەرباز نابن و تەنیا هاورێ نزیکەکانم دەیانخوێننەوە، کەچی هەر لەسەر ئەو کارەی خۆم بەردەوام بووم. نایشارمەوە ئەو کاتەی چیرۆکێک دەنووسم، لەززەتێکی زۆر دەبینم. دەیان جار بە دەنگی بەرز دەیخوێنمەوە و لاسایی یەک بە یەکی کەسەکان دەکەمەوە. هەندێ جار لەسەر کاسێت تۆماری دەکەم و گوێی لێ دەگرم، بەڵام خۆشبەختانە زوو لێی تێر دەبم و ئەو تامەزرۆییەم بۆی نایێت، بۆیە پێویستم بەوەیە یەکێکی دی بنووسم و لەگەڵ کۆمەڵێ کەسی تری جیاوازتر بژیم. ئەگەرچی دەزانم رەخنەی ئێمە بە گشتی لە ئاستێکە، تەنیا ئەو بەرهەمانە بەسەر دەکاتەوە، کە بە ئاسانی خۆیان بەدەستەوە دەدەن و دەتوانن بە شێوەیەکی دیکە بیانگێڕنەوە. مەگەر جار جار، ئەگینا ئەو تێکستانەی بە کۆمەڵێ پرسیاری فەلسەفییەوە دەردەکەون و شەڕ لە دژی تابووەکان بەرپا دەکەن، ناوێرن خۆیان لێ بدەن، بەڵام ئەمە تا ئێستا نەبۆتە موتیڤێک بۆ ئەوەی لەو ئاستەدا بنووسم و هەمیشە خۆم بە خوێنەری یەکەمی خۆم دەزانم. من لام روونە زۆربەی ئەو تێکستانەی بە قووڵی نووسراون و هەڵگری نهێنین، لە رۆژگاری خۆیاندا ناخوێنرێنەوە، بەڵکو رۆژگارێکی درەنگتر رەخنەگری زیرەک هەموو ئەو بەهایانەیان دەردەخات، کە کەسانی دیکە پێشتر لە توانایاندا نەبووە دەرکیان پێ بکەن، یان هەوڵی شکاندن و بێ نرخ کردنیان داون. چ لە ئەدەبی گەلان و چ لە ئەدەبی خۆشماندا نموونە زۆرن. شانزدە ساڵ لەمەوبەر نووسەرێک چیرۆکی «بۆشایی»ی «مامۆستا ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل»ی لە دوو دێڕدا کورت کردەوە و پێی وابوو خاڵییە لە هەموو بەهایەکی ئەدەبی و هونەری. چەند ساڵێ دواتر «کاک زاهیر رۆژبەیانی» زیرەکانە نهێنییەکانی ئەو چیرۆکەی دۆزییەوە و دەریخست، کە بەراستی هێزێکی گەورەی نووسینی تێدا بەرجەستە بووە و خوێنەری ناچار کرد بە دیدگایەکی دیکەی نوێوە پێیدا بچێتەوە. «ئەدۆنیس» لەوەتی هەیە، ئەوەندەی ئەم یەک دوو ساڵە نەبۆتە جێگای سەرنجی رەخنەگران. هەر بۆ نموونە کوا تۆمەتەکانی نووسەرێکی وەک «جیهاد فازیل»، کە لە گۆشەیەکی بچووکی گۆڤارێکی سیاسیدا دەیخستە پاڵ ئەو داهێنەرە و وەک دز و نۆکەری سەهیۆنیزم بە خوێنەری دەناساند..؟!

*** تۆ بە بەراورد لەگەڵ نووسەرانی نەوەی خۆت درەنگ لە دنیای نووسیندا دەرکەوتی، کەچی لە ماوەیەکی کورتدا بەرهەمێکی زۆرت پێشکەش کرد، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا بەرهەمەکانت بە رادەی پێویست بە خوێندەواری کورد نەگەیشتوون. ئایا ئەو دواکەوتنە لەبەر ئەوە بوو درەنگ دەستت دایە خوێندنەوە، یان هۆکاری دی هەبوون؟ ئەگەر بکرێت باسی ئەزموونی خوێندنەوە و خۆپێگەیاندنی خۆشتمان بۆ بکەیت.**

ـ ئەگەر چیرۆک وەک ئەفراندن و گێڕانەوە باس بکەم، نەک وەک ئەفراندن و بە تێکست کردن، ئەوە دەڵێم من هەر لە منداڵییەوە چیرۆکنووسم. لە کتێبی «منداڵیم ئاسکێک بوو بەسەر پەلکەزێڕینەکاندا بازبازێنی دەکرد»دا ئەو حاڵەتەم دەرخستووە، کە چۆن گۆڕانی شوێن بووە هۆی ئەوەی منێکی منداڵ لە «ئێستا»دا تووشی جۆرێک لە ئیغتراب بم و سۆزی «رابردوو» لە ناخمدا بووە هەستێکی بەهێز. ئەوەبوو بۆئەوەی سەرنجی هاورێیانی گەڕەکە نوێیەکەم بۆ لای خۆم رابکێشم و گوێم لێ بگرن، هەمیشە چیرۆکم هەڵدەبەست و بۆم دەگێڕانەوە. ئەو چیرۆکانە روخسارێکی کۆمیدییان هەبوو و ئێستاش زۆریانم لە بیر ماون. سەردەمێکیش بۆ ئەوەی خۆم لە دارکارییەکانی باوکم و مامۆستاکانم بپارێزم، هەر پەنام بۆ چیرۆک دەبرد. ئەگەر ئەمڕۆ کۆمیدیا لە چیرۆکەکانی مندا دەبینی، ئەوە هی ئەو رۆژگارەیە. من هەر لە هەولێر لە سێ گەڕەکی زۆر جیاوازدا ژیاوم و خەڵکی جیاواز جیاوازیشم ناسیوە، کە ئەمە یارمەتیدەرێکی چاک بوو تا رووداوی هەمەجۆر ببینم و لە شێوەی ژیانی جیاواز تێبگەم، دواتریش لە چیرۆکدا بەکاریان بهێنم. بە حوکمی ئەوەی پارتی بووم، ئەو نووسەرانەم خۆشدەویست، کە بۆ بیروباوەڕەکەمیان دەنووسی. لە قۆناغی سەرەتایی زۆربەی شیعرەکانی «مام هەژار موکریانی»م لەبەر بوو. بەقەدەر هەموو دنیا دڵم بە دیوانی «من تینوێتیم بە گڕ دەشکێت»ی شێرکۆ بێکەس دەکرایەوە. «عەبدوڵڵا پەشێو» و «شەهید جەمیل رەنجبەر»یش کوری گەڕەک و کۆڵانی خۆم بوون و خۆشم دەویستن. لە قۆناغی ناوەندی دەستم دایە نووسینی شیعری هەزەلی، کە ناوم نابوو شیعری فەل. ئەو شیعرانەشم هەر بە شێوەی گاڵتەجاڕی لەسەر خەڵکی گەڕەک و مامۆستاکانم دەنووسی. گۆرانیی گۆرانیبێژەکانم بۆ شتی سەیر سەیر دەگۆڕی و هەر کاتێکم دەزانی وا منداڵ و هەرزەکاری ئەمسەر تا ئەو سەری شار دەیانڵێننەوە. برادەرێکم هەیە زۆربەی ئەو شیعرانەی لای خۆی پاراستووە و خۆشم هەندێکیانم لەبیر ماون. لەپاڵ ئەوانەدا شیعری نەتەوایەتیشم دادەنا . لەگەڵ «شوان سلێمان بابە»ی

جاران لە تەنگوچەڵەمەکانی مرۆڤ دەدوام، ئێستا لە مرۆڤ خۆی دەدوێم

PDF 4 KURD

هاوڕێم، کە من «شوان عارەب»م پێ دەوت، زۆر جار بەو زەمانە ساکارەی خۆمان باسی ئەدەبمان دەکرد و شیعرمان بۆ یەکدی دەخوێندەوە. حەزم لە مێژوو دەکرد، بەتایبەتی مێژووی ئیسلام. خۆشەویستیم بۆ ئیمامی عەلی پاڵی پێوە دەنام هەر شتێک بخوێنمەوە، کە لە بارەی ئەوەوە نووسرابێت. ڕۆمانی «١٧ی ڕەمەزان»ی «جۆرجی زیدان»م لەبەر بوو، کە باسی تیرۆرکردنەکەی دەکات. هێشتا پێوەندیم بە پارتییەوە مابوو، کاتێ لەگەڵ هەڵگیرسانی ڕاپەڕینی قوتابیان حەزم لە کتێبی مارکسی کرد. هەر کتێبێ ناوی مارکس و ئەنگلس و ئەوانی دیکەی بەسەرەوە بووایە، دەمکڕین و دەمخوێندنەوە. جارێکیان لە پەلەپەلییان کتێبی «الأمومة والبايلوجيا»م لێ ببووە «الأمية والبايلوجيا». کاتێ لە ماڵەوە بە دزییەوە خوێندمەوە، لە قاقای پێکەنینم دا. ئاخر من بە دزیی باوکمەوە کتێبم دەخوێندەوە. لە باغەڵمدا دەمشاردنەوە و دەمهێنانەوە. ئەگەر نامیلکە بووایە، لەناو دەرپێ کورتەکەم جێگای دەبووەوە و بە گرێنتی دەگەیشتە شوێنی ئارام. دەچوومە حەمام، گوایە خۆم دەشۆم، بەڵام بۆ چاوبەست ئاوەکەم بەردەدایەوە و کتێبەکانم دەخوێندنەوە. شەوان لە باغەڵمدا دەمنواندن. ئینجا لێم گیرا و گڕی لە هەموویان بەردا. کاتێ دەهاتمەوە، دەیپشکنیم. منیش فێڵێکی دیکەم دۆزییەوە. لقی دار پرتەقاڵەکانمان بەسەر دیواری حەوشەدا شۆڕببوونەوە و لەژێر ئەوانم دادەنان. بەبێ ترس دەچوومە ژوورێ و هیچم پێ نەبوو. دوایی دەمهێنان و لە حەمام یان پاش ئەوەی ئەوان دەنووستن، دەمخوێندنەوە. ئەوسا خووم دابووە نووسینی چیرۆکیش. تا ئەو کاتە تەنیا هەندێ چیرۆک و ڕۆمانی ئاسانم خوێندبووەوە وەک ڕۆمانە مێژووییەکانی «جۆرجی زێدان» و ئەوانەی «ئیحسان عەبدولقەدووس» و «گێلەپیاو»ی عەزیز نەسین و یەک دوانێکی دیکە. کتێبەکانی «ئەنیس مەنسوور»یشم پێخۆش بوو. پێشتر کە ئاینپەروەرێکی زۆر وشک بووم، حەزم لە چارەی «نەوال سەعداوی» نەدەکرد، بەڵام لەو ڕۆژگارەدا بیروڕام گۆڕا و ئەویشم خوێندەوە. ڕاپەڕینی قوتابییان لە سەرەتای هەشتاکاندا ڕۆڵێکی گەورەی لەسەر پێگەیشتنی مندا بینی. بە حەماسەوە دەمانخوێندەوە و گفتوگۆمان لەسەر دەکردن. قوتابخانەی دواناوەندیی ڕزگاریی کوڕان ئەو سەردەمە وەک مەڵبەندێکی ڕۆشنبیری وابوو و زۆر سوودی پێ گەیاندم. ڕووم کردە ئەو نووسەرە کوردانەی، کە پشتی چەوساوەکانیان دەگرت و بە گژ ڕژێمی سەرمایەداریدا دەچوونەوە. ئەمەیان بە حەماسێکی بێ وێنە و خۆشەویستییەکی سەیر. «فوئاد مەجید میسری» و «فوئاد قەرەداغی» و «شەهید دڵشاد مەریوانی» و «کەمال میراودەلی» و «حەمەسەعید حەسەن» و «محەمەد فەریق حەسەن»م ناسی. «ڕەفیق سابیر»م خۆش نەدەویست، چونکە ئێمە شیوعییەکانمان بە لادەر دەزانی، بەڵام ئەو و «مامۆستا دڵزار»یشم بە شاعیری چاک دەزانین. نووسینی ئەو نووسەرانەم لەبەردەکرد و بە خوێنەرانم دەناساندن. لە ڕێگەی ئەوانەوە زۆر نووسەری سەر بە قوتابخانەی ڕیالیزمی سۆسیالیستیم ناسی. لە هەر کوێیەک «مایکۆفسکی» و «ئاراگۆن» و «پابلۆ نیرۆدا» و ئەوانی دیکەم بدیبا، دەمخوێندنەوە و لە دەفتەرێکدا دەمنووسینەوە. تەنانەت ئەوانەشم دەخوێندەوە، کە ئەو ڕێبینانەم دژیان دەوەستان، وەک «سارتەر» و «کامۆ» و «کافکا» و «جیمس جۆیس» و «بیکیت». «فرۆید» و ئەوانی دیکەشم هەر دەخوێندەوە. ئەوە هەر بۆ ئەوەی منیش شارەزاییم لێیانەوە هەبێت و بتوانم لە بارەیانەوە ڕای خۆشم بڵێم. بە هەندێ تەکنیکی چیرۆکنووسین ئاشنا بووم و زۆر وشە و دەستەواژەی نوێ فێر بووم. هەر ئەوسا بە ژمارە کۆنەکانی هاوکاریدا چوومەوە و هەموو ئەو گفتوگۆیانەم خوێندەوە، کە لەسەر ئەدەبی ڕوانگەدا کرابوون. بێگومان من لای «کەمال» و «فوئاد»ەکانم دەگرت. تەنانەت پێم وابوو «فازیلی مەلا مەحموود»یش لەسەر هەقە، ئەگەرچی بە دەمی خۆی دەیوت، کە ئەو هیچ لە ئەدەب نازانێت، بەڵکو تەنیا وەک کۆمۆنیستێک ئەو ئەدەبە بۆرژوازییە بەلاوە دەنێت و شەڕی لە دژدا دەکات. نایشارمەوە ئەوەی لەو ماوەیەدا فێری بووم، زۆر لەوانەی پێشووم زیاتر بوو. ئەمە ڕابردووی منە و هیچ کاتێکیش لێی پەشیمان نیم. جیاوازیی من و سەرجەمی هاوڕێکانیشم ئەوە بوو، من بە پلەی یەکەم بایەخم بە ئەدەب دەدا و ئەوان ئەدەبیان بە کەم دەزانی، تەنانەت لەسەر ئەوە زۆریش ڕەخنەیان لێ دەگرتم.. هەر بۆیە من زوو گۆڕام. «عەزیز حەسەن مەولان»ی هاوڕێشم وەک من ئەدەبی خۆشدەویست، بەڵام بە پلەیەکی کەمتر. ئەویش هەر وازی هێنا. ئەو ڕۆژگارە کاتێ دەمانویست لە بەرامبەر ڕژێمێکی دیکتاتۆریدا یاخی بین، هەر ئەو ڕێگایەمان شک دەبرد. پێم خۆشە ئەمڕۆ ڕەخنە لەو ڕێبازە ئەدەبییە دەگیرێت، بەڵام بەلامەوە سەیرە ئەو نووسەرانەی کە ئەوسا لە دەزگاکانی ڕژێمدا کاریان دەکرد، ئێستا بۆ شکاندنی هەندێ نووسەر ئەمە دەکەنە تۆمەت و دەیدەنە پاڵیان. من دوای ڕاپەڕین هەستم کرد لەناو ئەو قاڵبەدا جێگام نابێتەوە و بە دیدگایەکی فرەوانترەوە ڕوانیمە دنیای نووسین. دەبووایە ئەوەش بڵێم لە زانکۆ کاتم زیاتر بوو و زۆرترم دەخوێندەوە. ئاخر من هیچم لە قوتابی نەدەچوو. حەفتەی دوو ڕۆژ دەچووم بۆ دەوام. هەندێ جار لەناو محازەرەیش کتێبێکم پێبوو و دەمخوێندەوە. سکرتێرەکەمان زۆر خۆشیدەویستم و هەرگیز ناوی منی لە مەلەفی غیابدا تۆمار نەدەکرد، ئەگینا هەر زوو دەردەکرام. ئەو هاوڕێیەتییەشمان بە شێوەیەکی سەیر دەستی پێکردو چیرۆکی

PDF 4 KURD

خۆی هەیە. ڕۆژێکیان من جلی قوتابیانم لەبەر دانەبوو و ئیشێکیشم کەوتبووە لای ئەو. «دکتۆر ئیبراهیم خەلیل»ی سەرۆکی بەشەکەمان لە ژوورەکەی خۆیەوە منی بینی بەوێدا تێپەڕیم و پێی وتم مادام من ئەو جلەم لەبەر دانییە، بە هیچ شێوەیەک وەڵامم نەداتەوە، بەڵام ئەو بە ئیشارەت بانگی کردم و ئیشەکەی بۆ ڕاپەڕاندم. لە شپرزەییان لەجیاتی لیڤایکسەکەی خۆم، یەک مەلەفی گەورەی ئیشوکاری قوتابیانم لەسەر مێزەکەی هەڵگرتبوو. بەناو ئەو ڕاڕەو و بەردەم زانکۆیەدا پیاسەم دەکرد و قوتابییان لێم ڕادەمان. ئاوڕیان دەدایەوە و پێم پێدەکەنین. لەپڕ برادەرێکی خۆمم بینی و بە سەرسوڕمانەوە پێی وتم: ئەرێ مردووت نەمرێ ئەوە چییە پێت..؟! دەڵێی تەمسیل دەکەیت و دەوری موەزەفە کۆنەکانی تاپۆی سەردەمی مەدحەت پاشا دەبینی..!! کاتێ لە خۆمم ڕوانی و ئەو شتە سەیرەم بە دەستەوە بینی، دیمەنێکی ئێجگار عەنتیکەم هەبوو. تەزوویەکی سارد لەسەرەوە تا خوارەوە وەک چلوورە بەستمی. ئەگەر بەقەدەر ئەوە تی ئێن تیم پێ بوایە، ئاوا شپرزە نەدەبووم. ئەمە تێکشکانێک بوو بۆ گەنجێکی وەک من. نەشم دەوێرا لە ترسی سەرۆکی بەش بۆی بەرمەوە. ئەو زۆر ڕقی لە من و هاوڕێکانم بوو، چونکە ڕۆژانە هەوڵی لەگەڵ دەداین بمانکات بە بەعسی و نەدەبووین. چەند جار هەڕەشەی لێکردبووین و پێی وتبووین ئێمە دەستمان لەگەڵ تێکدەرەکان تێکەڵ کردووە. دەیتوانی تۆمەتێکم بداتە پاڵ و شوونبزرم بکات. کاتێ دەرفەتم هێنا و گەیاندمە دەستی سکرتێرەکەمان، لە پێکەنینا هەر پچڕا. پێی دەوتم، من کەوا هەموو مەرجێکی ئەکتەری کۆمیدیم تێدایە، بۆچی ناچم بۆ ئەکادیمیا. دەیوت: «هەرچەند تۆ دەبینم، حەسەن فایەقم بیر دەکەوێتەوە». ئەو ئەکتەرە کۆمیدییەی لەگەڵ «ئەنوەر وەجدی» و «لەیلا موراد» و «زینات سدقی»دا تەمسیلی دەکرد. منیش ئەو جارە بەسەرهاتێکی خۆمم بۆ گێڕایەوە، کە هەر لەو کۆلێژی پەروەردەیەدا تووشی بووم. ئیدی بە ڕادەیەک پێکەنی، کەوتە سەر مێزەکەی و هێندەی نەمابوو بووریێتەوە. وێنەگرێ هەبوو لەناو باخەکانی زانکۆدا بە چەند پەنجایەک وێنەی قوتابیانی دەگرت و دوایی زانیمان سیخوڕی ڕژێمە. من و هاوڕێکانم گاڵتەی خۆش خۆشمان لەگەڵدا دەکرد و لە سنوور بردبوومانە دەرێ. ڕۆژێک لەسەر قادرمەکاندا دکتۆرێکم بینی و بەرەو ژوورەکەی خۆی دەچوو، کە دوایی زانیم هی بەشی زمانی عەرەبییە، باڵای هەمان باڵای وێنەگرەکە و قاتە پەڕپووتەکەی بەری هەمان شت بوو،

ئەگەر بمەوێ لەناو ئەو هەموو دەنگانەدا جیاوازبم و بخوێندرێمەوە، دەبێت لە فۆرمی دیکەی چیرۆک بگەڕێم

من وامزانی خۆیەتی. یەک شەقی قایمم لە شوێنێکی زۆر خراپی دا و بە سەرسوڕمانێکی عەنتیکەوە ئاوڕی دایەوە. لێم ڕاما و چاوەکانی گریان دەهاویشت. تووشی شۆک بووم. ئەوەندە تووڕە ببوو، دەرفەتی نەدام بۆی ڕوون بکەمەوە و داوای لێبووردنی لێ بکەم. بۆم هات و ڕام کرد. خۆم گەیاندە بەردەرگا و بە پێچوپەناکاندا تا سەر شەقامی بەردەم زانکۆ نەوەستام. لەوێ تاکسیم گرت و چوومەوە بۆ ژوورەکەم لە دەوواسە. تووشی حاڵەتێکی زۆر ناخۆش بووم و چەند ڕۆژ نەمدەوێرا بچمەوە بۆ دەوام. دوایی باش بوو، کەس باسی نەکردەوە. ئەمانە حاڵەتی نووسین بوون و خەیاڵی کاریگەریان پێ دەبەخشیم.. زانکۆ بۆ من پڕی بوو لە بەسەرهاتی سەیر سەیر، کە هەندێکیان زۆر خۆش و بڕێکیان تا بڵێی تاڵن. دیارە ڕۆژگارێ هەموویان دەنووسمەوە. لەوێ هاوڕێی خوێندەوار و هۆشیارم بۆ پەیدا بوون. زۆر وشەی نوێ فێر بووم. «عەزیز حەسەن مەولان»م ناسی و زۆربەی کات بە یەکەوە بووین. ئەو بە سروشتی خۆی زمانێکی زۆر ڕەوانی هەبوو. کاتێ قسەی دەکرد، من دیقەتم لەو هونەرە دەدا، کە ئەو وشانەی بەیەکەوە کۆکردۆتەوە و دەتوانێت تا ئەو ئاستە کاریگەر بێت. هەر چیم دەنووسی، پیشانی ئەوم دەدا. من ئەگەر هەندێ کەس پێیان وایە بە زمانێکی ڕەوان دەنووسم، ئەوە بەشێکی هونەرەکەی بۆ ئەو هاوڕێیەم دەگەڕێتەوە. جارێکیان چیرۆکی «هونەری چێشت لێنان»ی منی خوێندەوە. وتی بیرۆکەی زۆر جوانی تێدایە، بەڵام هەر کەسێ خەڵکی لادێ بێت و ئەمە بخوێنێتەوە، لە قاقای پێکەنین دەدا. هەندێ وشەم بە هەڵە بەکار هێنابوو و ئەو ڕاستییەکانی پێ وتم. ئەو چیرۆکە باسی کوڕێکی عەرەبی لادێیی دەکرد، کە لە بەشەکەی خۆمان بوو و تەنیا بۆ ئەوەیان هێنابوو، تا قوتابییان بکاتە بەعسی و ببێتە سیخوڕ بەسەریانەوە. بنەماڵەکەی بۆ تەعریب کردن هاتبوونە بناری کەرکووک و کوردیشی دەزانی. ڕۆژانە شەڕی بە ئێمە دەفرۆشت. من نەمتوانی ژیانی ئەو ڕێک وەک خۆی بنووسمەوە، بۆیە گۆڕا و بووە کەسێکی دیکەی تەواو جیاواز. لەمەوە زانیم هونەری چیرۆک هەمیشە ڕێگرە لەوەی ئێمە کەسانێک بخوڵقێنین، تەواو خراپ یان تەواو چاک بێت. لەو دوو ساڵەی بەهۆی بەشداری نەکردنم لە «مەشقی هاوینەی سەربازی» لە زانکۆ دەرکرام، هەموویم بۆ خوێندنەوە تەرخان کرد. زۆر چیرۆکیشم نووسی، بەڵام چونکە کۆمۆنیستێکی دۆگماتیست بووم، سەرم لە کارەکتەرەکانم شێواندبوو و نەمدەهێشت بە ئازادیی خۆیان بژین. بێجگە لە یەک دووێکیان، ئەوانی دیکەم

PDF 4 KURD

بەکەڵک نەهاتن. بە هەرحاڵ من لە پۆلی شەشەمی ئامادەییەوە دەنووسم، کە دەکاتە ساڵی ١٩٨٥، بەڵام مێژوویەکی زۆر کورتم لە بڵاوکردنەوەدا هەیە. یەکەمجار ساڵی ١٩٩٤ لە گۆڤاری «وان»دا، کە لە سوێد دەردەچوو چیرۆکێکم بڵاوکرایەوە و دواتر لە ١٩٩٨ کۆچیرۆکی «ئەسپیدیلۆن»م بە چاپ گەیاند. ساڵی ٢٠٠٠یش ڕۆمانی «ئای لەڤیلیا لەڤیلیا..!!»م کەوتە بەرچاوی خوێنەران، ئەمساڵیش بەشی یەکەم و دووەمی کتێبی «منداڵیم ئاسکێک بوو بەسەر پەلکەزێڕینەکاندا بازبازێنی دەکرد»م دەرچوو. بەڵێ، من وەک پێویست لای خوێنەری کورد نەناسراوم. لەو کۆڕەی کە لە «١٣/٦/٢٠٠١» لقی هەولێری یەکێتیی نووسەرانی کورد بۆی ساز کردم، لەمە دوام و نامەوێ جارێکی دیکە بچمەوە سەری، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا زۆر نووسەر لەبارەی چیرۆکەکانم نووسیویانە، کە هەندێکیان لێرەن. بەلامەوە سەیرە ئەوەندە خوێنەرە بەرهەمی منیان خوێندۆتەوە، ئەوە لە کاتێکدا دە دانە نەگەیشتۆتە کوردستان. هەندێک کۆپییان کردووە و هی واش هەن داوام لێ دەکەن، کاتێ گەڕامەوە، بۆیان بنێرم. شتی نوێ کە لێرەدا مەوێ بیڵێم ئەوەیە زیاتر پێم خۆشە لە ڕێگەی کتێبەوە دەرکەوم و زۆر حەز لە گۆڤار و ڕۆژنامەکان ناکەم. هەندێ لەو گۆڤار و ڕۆژنامانەم وەکو قەیسەرییەکانی ناو بازاڕ و نووسەرەکانم لە شێوەی ئەو دووکاندارانە دێنە بەرچاو، کە هەر جارێ بەوێدا بڕۆیت، دەیانبینیت و هیچ لە جووڵە و هەڵسوکەوتەکانیان ناگۆڕێت. بڕێک لەو نووسەرانە زیاتر بۆ ئەوە دەردەکەون باس لە گەورەیی ئەو تێکستانەیان بکەن، کە تا ئێستا بڵاویان کردوونەتەوە. من تا ئەمڕۆ سێ کتێبم چاپکردووە و یەکێکیشم لە دەزگای موکریانی چاوەڕێی چاپ بوونە، تەنیا کۆڕێکم گێڕاوە و ئەمەش یەکەمین چاوپێکەوتنمە. زۆربەی ئەوانەی لەو گۆڤار و ڕۆژنامانەدا خەریکی تایپ کردنن، زمانی کوردی بە چاکی نازانن، بۆیە لە هەر لاپەڕەیەکدا دەیان هەڵەی چاپ و هی ڕێنووس و خاڵبەندیت بەرچاو دەکەوێت. من زۆر گرنگی بە شێوازی نووسین دەدەم و دەترسم تێکستەکانم وەک ئەوەی خۆم دەمەوێ، نەکەونە بەرچاوی خوێنەر. هیوادارم ئێوەش ئاگاداری ئەم خاڵە بن.

*** هەندێک شوێن بەردەوام لای تۆ دووبارە دەبنەوە وەک هەولێر بە قەڵا و سەرجەم گەڕەکەکانییەوە. ئایا ئەم بایەخدانەی تۆ بە شوێن، مەبەستێکی تایبەتیی لە پشتەوە هەیە؟!**

- من هەرگیز بۆ نووسین پلانم نەبووە، بۆیە لە هیچ کارێکمدا مەبەستی تایبەتی ناخەمە بەرچاو، بەڵام هەندێ تێگەیشتنی خۆم لە شتەکانی دەوروبەرم هەمیشە دەبنە بیرۆکەو لای کارەکتەرەکانم ڕەنگ دەدەنەوە. من باس لە خۆم دەکەم. بەبێ ویستی خۆم لە کات و شوێنێکی دیاریکراودا بوونم هەبووە و هەیە. هەولێر و سلێمانی و مووسڵ و بەغدا و دواتر ئەڵمانیا و دانمارک و هەر شوێنێکی دی، کە تێیاندا ژیاوم، بۆ من قەدەرێکن و هیچ دەستەڵاتێکم لە هەڵبژاردنیاندا نەبووە. باوەڕم بەوە نییە شوێنێک هەبێت لە شوێنێکی دی چاکتر، یان خراپتر. شوێنێک نییە بۆ نووسین دەستبدات و شوێنێکی دیکە دەست نەدا. هەر شوێنێک تایبەتمەندێتیی خۆی هەیە و لە شوێنێکی تری جیا دەکاتەوە. هەر بۆیە چیرۆک و ڕۆمان و شیعری جۆراوجۆریش هەن، ئینجا باسی توانای خەڵقکردنەوەی ئەو شوێنانە دێتە گۆڕێ، کە کێ دەتوانێت هونەرمەندانە بۆ ناو دنیای نووسین بیانگوێزێتەوە. ئەو بیابانەی پێمان وایە لە لمی وشک زیاتر هیچی دیکە نییە، چیرۆکنووسی شارەزا دەتوانێت هەزارەها کانیی سازگار و مێرگی جوان و گەوهەری بەنرخی تێدا بدۆزێتەوە. شوێن ئەوەندەی ڕووبەرێکی دەرەوەی مرۆڤە، ئەوەندەش هی ناوەوەیەتی. ئەمە ئەو لۆژیکەیە، کە من ویستوومە لە زۆربەی چیرۆکەکانمدا ئیشی پێ بکەم، بەتایبەتی لە «کارگەی بووکە شووشە»دا. پێوەندیی مرۆڤ بە شوێنەوە هەمیشە لە فەلسەفەدا پرسیارێکی جددیی بووە. پێنج هەزار ساڵ لەمەوبەر چینییەکان وتوویانە: چونکە ئاسمان خڕە و زەوی چوارگۆشەییە، بۆیە سەریش خڕە و پێ چوارگۆشەییە. مادام ئاسمان ڕۆژ و مانگ و ئەستێرە و با و باران و هەورەتریشقە و برووسکی هەیە، ئەوە مرۆڤیش چاو و ددانی هەیە، دەنگ و جووڵە و تووڕەبوون و ئاسوودەییی هەیە. ئەگەر زەوی خاوەنی شاخ و دۆڵ و تاوێر و بەرد و گژوگیا و درەختە، ئەوە جەستەی مرۆڤیش شان و بنهەنگڵ و مەمک و چاڵوچۆڵی و ماسوولکە و تووکی هەیە. چوار پەلەکە، واتە دەست و قاچ لەبری چوار وەرزی ساڵن. دوازدە برگەکە وەک دوازدە مانگەکەی ساڵن. ڕەنگە «ئیبن خەلدوون» یەکەمین کەسێک بێت لە ڕووی سۆسۆلۆژییەوە لەو پێوەندییەی کۆڵیبێتەوە، بۆیە لە ڕووی تۆبۆگرافیاوە گۆی زەویی بەسەر سێ ناوچەدا دابەشکردووە و هەر یەکەیان جۆرێ لە مرۆڤ بەرهەم دەهێنێت، ئەو مرۆڤانەش هەڵگری کۆمەڵێ خاسیەتی جیاوازن. لە تێڕوانینی «ڕۆسۆ»شەوە مرۆڤ خوڵقاوی دەستی سروشتە و بەشێکی دانەبڕاویەتی. سەیر نییە ئەگەر شوێن تا ئێستاش گرنگترین ڕەگەزی چیرۆک و ڕۆمان بێت. دەرکەوتنی شوێن بەو زەقییە لای من لەوەشەوە سەرچاوە دەگرێت، کە ڕابردوو گرنگترین کاتی سەرجەمی چیرۆکەکانمە. پێم وایە ئەو پرسیارەی ئێوە ئەوەش دەخوازێ باس لەو حاڵەتی گەڕانەوەیە بۆ ڕابردوو بکەم، کە من تێڕوانینی خۆمم بۆی هەیە و پێم وایە تەنیا «منداڵبوونەوە» و «هەستکردن بە گوناه» نین، وەک تیۆری سایکۆلۆژی پێمان

PDF 4 KURD

دەڵێت، ئەو حاڵەتەمان لا دەخوڵقێنن، بەڵکو هۆکاری دیکەش هەن. ئەویش ئەوەیە ڕووداوە زۆر و ترسناکەکانی دەوروبەرمان هەمیشە ڕێگرن لەوەی ئێمە بە شێوەیەکی سروشتی و فیزیکی کاتی خۆمان ببڕین و ساتەکان بە ئاگاییەوە پڕ بکەینەوە. دەزگاکان ڕۆژ بە ڕۆژ بەها ڕۆحییەکانی ئێمە داگیر دەکەن و هەستی بینینی جوانییەکانمان تێدا دەکوژن. هەروەها «سوپەر ئیگۆ» لە کۆمەڵگای ئێمەدا بە هێزێکی گەورەتر و کاریگەرتر کۆنترۆڵی خۆی لەسەر خود دەسەپێنێت. ئێمە درەنگتر لەوەی پێویستە بە هۆشیارییەکانمان دەگەین. دواتر کاتێ هەندێ هۆشیاری بەدەست دەهێنین، تووشی ڕاچەنین دەبین. ئەو هۆشیارییە بەشی ئەوە ناکات ئێستا پێی بژین، بەڵکو بۆ تەمەنێکی زووتر دەست دەدات. لێرەوەیە کاریگەریی نۆستالۆژیا بەهێزێکی گەورەوە دەردەکەوێت. ئیدی کات هەموو سیفەتە واقیعییەکانی خۆی لە دەست دەدات و دەبێتە خەیاڵ. خەیاڵێکی پەرتوبلاو و تێکشکاو. ئەگەر ئەوسا بەبێ ئاگایی و بێ ویستی خۆمان تەنیا بە ستوونی پێیدا تێپەڕبووین، ئەوە ئێستا بە ستوونی و ئاسۆییەوە بەسەری دەکەینەوە. ئینجا ئەو وەهمانەمان لا دەخوڵقێت، کە تەنیا لەناو شوێنەکاندا لێی بگەڕێین. من هێشتا قسەم ماوە لە بارەی ئەوەوە بیکەم، کە بۆچی شوێن لە هەر ڕەگەزێکی دیکە زیاتر لە ئیشەکانمدا دەردەکەوێت. چەند ساڵێکە تووشی نەخۆشییەکی سەیر بووم، ئەویش ئەوەیە هەستی بینینی شوێنم زۆر کز بووە، یان بە ئێجگاری لە دەستم داوە. ئەوە عادەتی جوولە «العادة الحركية»یە من بۆ ئێرە و ئەوێ پەلکێش دەکات. دەستەکانم هەر وەک ڕاهاتنێک کلیلەکە لە گیرفانم دەردەهێنن و دەرگای پێ دادەخەن. قاچەکانیشم بە هەمان شێوە دەمگەیەننە کتێبخانە، گوایە من فەرمانبەرم و ڕۆژانە لەوێ حەوت سەعات کار دەکەم. بەبێ ئەوەی ئاگام لێ بێت، دەستەکانم کتێبەکان لە یەکتر جیا دەکەنەوە و دەیانخەنە سەر ڕەفەکان. ڕۆژێک «چۆمان هەردی» لە لەندەنەوە هاتبوو بۆ کۆپنهاگن. لەپڕ دەستی بۆ نەخشی سەر دیواری ئاپارتمانێکی زۆر گەورە ڕاکێشا و وتی: «ئەمە چەند جوانە..!!». من سەرم هەڵبڕی و لێی ڕامام. ئەو هەموو جارە بەوێدا ڕۆیشتبووم، کەچی نەک هەر نەخشەکە، بەڵکو ئەو ساختمانە گەورەیەشم نەدیبوو. هی ئەوە نەبوو نەبینرێت.... چەند مانگ پێش ئێستا لە نزیک ستاشیۆنی شارەکەم، کە چەند مەترێک لە ماڵەکەمەوە دوورە، بەلای چەپدا ڕوانیم و درەختێکی ئێجگار گەورەم کەوتە بەرچاو. ئەو درەختە بە ڕادەیەک سەیرە، ئەگەر بیبینی، ناکرێ بۆ ماوەیەک لێی ورد نەبیتەوە. لقەکانی، کە بەشێوەیەکی هونەریی بەرز شۆڕبوونەتەوە و بەقەدەر پانتایی قوتابخانەیەک شوێنیان داگیرکردووە، بازنەیەکی جوانیان لەسەر ئەو گیایەدا کێشاوە، کەچی من سێ ساڵ هەموو ڕۆژێ دوو جار و سێ جار بەلایدا تێپەڕی بووم و نەمدیبوو. ئەوە چ نەهامەتییەکە من دراوسێی درەختێکی فەنتازیم و نەمزانیوە. ئەوسا «جیهانگیر»م بیرکەوتەوە، کە لەپڕ لەو ڕێگایەی هەموو ڕۆژێ هاتوچۆی پێدا دەکات، کوخێکی لە بەردەمدا قوت دەبێتەوە و پیرەژنێکی لێ دێتە دەرێ.... ئەو جارە خاوەنی ماڵەکەم هات و پێی وتم سەد کرۆن لە کرێی خانووەکەم زیاد دەکات، چونکە نرخی کارەبا بەرزبۆتەوە. منیش نارەزاییم دەربڕی و وتم: «برادەرەکانم زۆر لەمن هەرزانتر ژووریان بە کرێ گرتووە». ئەویش لە پەنجەرەکەوە دەستی ڕاکێشا و پێی وتم: «بەڵام ئەوان باخی ئاوایان هەیە..؟!» ئەو ڕاستی دەکرد ئەو باخەی بەردەمم زۆر فرەوانە، بەڵام دەتوانم بڵێم من هەرگیز نەمدیوە. پارەی باخێک دەدەم، کە تا ئێستاش هەست ناکەم هی منە و تێیدا دەژیم. ئەگەر سەرنج بدەیتە کۆمەڵەی «ئەسپیدیلۆن»، ئەوە دەبینی مەنفا بابەتی هاوبەشی هەموو ئەو چیرۆکانەمە، کە لە «١٩٩٢-١٩٩٧» نووسراون، بەڵام لەوە بە دواوە تاقە چیرۆکێکم نەنووسیوە باس لەو بابەتە بکات. ئەو حاڵەتە ئەگەر ڕۆژانە تووشی تەنگوچەڵەمەم دەکات، بەڵام هێزێکی گەورەیشی پێ بەخشیوم، کە شوێن بە شێوەیەکی زۆر جیاوازتر ببینم. دەزانم دوای چەند ساڵێکی دیکە ئینجا ئەم شوێنانە هەست پێدەکەم و دەتوانم لە ڕێگەی زمانەوە بیانخوڵقێنمەوە.، بەڵام من وەک چیرۆکنووسێک هەرگیز مەبەستم ئەوە نییە ڕابردوو بگەڕێنمەوە بۆ ئێستا، هەتا ئەگەر بشمەوێ، هەر ناتوانم، بەڵکو گەرەکمە لەو وزە بەسەرچووە کەڵک وەربگرم و دنیایەکی جیاوازتری پێ بخوڵقێنم. من تەکنیکی چیرۆکەکانی خۆمم لەسەر ئەم بنەمایە دارشتووە و مەبەستمە لەو گەڕانەوەیەمدا هەموو ئەو شتانە دەربخەم، کە ئەوسا نەمدیبوون یان سەرنجیان ڕانەکێشا بووم. لێرەوەیە لای من شوێن وەک کارەکتەر پێویستیی بە گیان هەیە و دەبێت کاریگەر بێت. لە ڕەهەندێک زیاتر لە خۆی بگرێت.

*** ئەو ڕەهەندانە چین؟**

ـ ئەفسانە، سومبول، مێژوو، ئیستاتیکا.... تاد.

*** چیرۆکنووسانی کورد چۆن مامەڵەیان لەگەڵ شوێندا کردووە؟**

چیرۆکنووسی ئێمە چونکە شوێنیان ڕاستەوخۆ لە مێژووەوە ڕاگوێزاوەتەوە، بۆیە نەیانتوانیوە وەک ڕەگەزێکی گرنگ و سەربەخۆ ئیشی پێ بکەن. شێوازی مێژوونووسین، نەک فەنتازیا بەسەر زۆربەی چیرۆکەکانیاندا زاڵە. هەڵەبجە و کەرکووک و شوێنەکانی دی لای مێژوونووس و چیرۆکنووسەکانمان هەمان سیمایان هەیە. واتە شوێن تەنیا ڕەهەندێکی مێژوویی بە خۆوە گرتووە، کە پێشتر لە یادوەریی کۆی ئێمەدا ئامادە بووە. ئەمەش لەلایەک پەیوەندیی بە

PDF 4 KURD

جیهانبینییانەوە هەیە، کە هەمان جیهانبینیی سیاسییەکانە. واتە ئەوان زمانێک بەکار دەهێنن، کە پێشتر ئایدیۆلۆژیا ئەزموونی کردووە و بەتەواوی سواوەتەوە. لە لایەکی دیکەش تەکنیکی گێرانەوەی راستەوخۆ، کە لە بنەڕەتدا تەکنیکی گێرانەوەی رووداوی مێژووییە، تا ئێستاش ئیشی پێ دەکرێت. ئەم تەکنیکەش بە زمانێکی ساکار جێبەجێ دەبێت و لە وزەیدا نییە نە شوێن و نە کات و نە رووداویش بە شێوەیەکی دیکە بخولقێنێت. ئەمە ئەوە ناگەیەنێت، کە چیرۆکنووس و رۆماننووسمان نییە وەک چەمکێکی سەربەخۆ مامەڵەیان لەگەڵ شوێندا کردبێت و لە سیما واقیعییەکەی خۆیان دابڕیبێت، بەڵام ئەو هەوڵانە زۆر زۆر کەمن.

*** چیرۆکەکانت زیاتر لە رۆمان نزیکن تا لە چیرۆکی کورت؟**

- تۆ مەبەستت لە کۆمەڵە چیرۆکی «ئەسپیدیلۆن»ە، کە دوای راپەڕین نووسراوە و بە قۆناغی دووەم دادەنرێت لە مێژووی نووسینی چیرۆکی مندا، بەڵام ئەوانەی پێش راپەڕین بەرهەمم هێناون و ماوەیەکی دی بە ناوی «سەدەی یەکەمی خەیاڵ» چاپ دەکرێن، زۆر کورتن. دیارە ئەمەیان پێوەندیی بە جیاوازیی بابەت و ئەزموون و بیرکردنەوە و تێگەیشتن لە تەکنیکی نووسینەوە هەیە. روونتر بڵێم کارەکتەری وا هەیە زیاتر وشەی پێویستە، بۆ ئەوەی بەراستی دەرکەوێت و بەشێک لە کێشەکانی خۆیمان بۆ دەربخات. سەرەتا مەبەستی یەکەمم ئەوەبوو کەسی سەرەکیی چیرۆک باس لە خەمەکانی بکات و تەنیا لە گۆشەنیگایەکەوە لە ناخی خۆی بڕوانێت، وەک چیرۆکی «خولەکانی فێرکردن» و «مانگا» و «شیری مادەس» و ئەوانی دیکە، بەڵام کارەکتەری چیرۆکەکانی دوای راپەڕینم خەمەکانیان گەورەترە و دنیایەکی جیاوازتریشیان هەیە، بۆیە پانتاییەکی زیاتر لە خەیاڵم داگیر دەکەن. ئەمەش وا دەکات لەناو قاڵبێکی تەسکدا جێگایان نەبێتەوە و بە دوای رووبەری فراوانتردا بگەڕێن. بە مانایەکی دیکە من جاران لە تەنگوچەڵەمەکانی مرۆڤ دەدوام و ئێستا لە مرۆڤ خۆی دەدوێم. ئەوە بوونی مرۆڤە تەنگوچەڵەمەیەکی گەورەی لەگەڵ دەوروبەر پێکهێناوە، بۆیە هەر ئەویش سەنتەری رووداو و بەسەرهاتەکانە. جاران ئەگەر لە باخچەیەکدا گوڵێکی جوان سەرنجی راکێشامایە و بمویستایە بۆ یەکێکی دیکەی بگێڕمەوە، ئەوە تەنیا باسی ئەوەم دەکرد ئەو دیمەنە چەند لەزەتی پێ بەخشیوم، بەڵام ئێستا دەزانم جوانیی ئەو گوڵە بە تەنیا هی خۆی نییە، بەڵکو قەد و لاسک و گەڵا و سەرجەمی باخچەکە و ئاووهەوا و باخەوانەکەش لەو جوانییەدا رۆڵیان هەیە. دەزانم ئەو گوڵە رۆژێک سیس دەبێت و درەنگ یان زوو باخەوانەکەش دەمرێت، رەنگە سەرجەمی باخچەکەش وێران بێت. بۆیە هیچیان فەرامۆش ناکەم.

کەواتە زیاتر لە مەسەلەیەک هاتە گۆڕێ و رەگەزی جیاواز جیاوازیش دەرکەوتن، وەک مرۆڤ، سروشت، مێژوو، بەڵام هەموویان پێوەندییان بەیەکدییەوە هەیە. ساڵی ١٩٩٣کاتێ بە شەمەندەفەر لە شاری «کۆپنهاگن»ەوە بەرەو شاری «ئەلبۆرگ» سەفەرم دەکرد، دەیان شار و شارۆچکەم دەبینی و هەزاران دیمەنی جوان سەرنجیان رادەکێشام. دوای ئەوە بە ئۆتۆمبیل بەناو هەمان ئەو شارانەدا چوومەوە، ئەوسا هەستم کرد دیمەنی جوانی دیکەی جیاواز جیاواز دێنە بەربینایيم، کە زۆر لەوانەی پێشوو جیاواز بوون و وامدەزانی من هەرگیز بەو شارانەدا تێنەپەڕیوم. ئاخر شەمەندەفەر بە قەراغی شارەکاندا تێدەپەڕێت و ئۆتۆمبیل بە ناوەڕاستیاندا. بۆم دەرکەوت ناخی مرۆڤیش ئاوایە، دەبێت بە قەراغی و بە ناوەڕاستیدا تێپەڕی و زیاتر لە سەفەرێکی بەناودا بکەیت. ئەمەم کردە تەکنیک. یەکەم جار لە چیرۆکەکانم و دوایی چڕتر لە رۆمانی «ئای لەڤلیلیا لەڤلیلیا..!!»دا بەکارمهێنا. من هەر رووداوێک، دیمەنێک، کارەکتەرێکم زیاتر لە جارێک و بە شێوەی جیاواز و لە کاتێکی جیاوازدا دەردەخست، بۆیە ئەوانەی لەو تەکنیکە تێناگەن، پێیان وایە درێژدادڕیم کردووە. مێژووی ئێمە بەدرێژاییی خۆی ئەوەندەی هەشتاکان و نەوەدەکانی سەدەی رابردوو گۆڕانکاریی بەخۆیەوە نەدیوە. هەڵگیرسانی شەڕی عێراق و ئێران، گرتن و شوونبزرکردنی هەزارها بارزانی لە چەند سەعاتێکدا، راپەڕینی قوتابییان، شەڕی براکوژی، ئەنفال، هەڵەبجە، داگیرکردنی کوێت، شەڕی کەنداو، راپەڕین، کۆڕەو، جارێکی دیکە و دوان و دەی دیکە شەڕی براکوژی، کۆچی بەکۆمەڵ. من لە هەشتاوپێنجەوە، کە چیرۆک دەنووسم، لەناو ئەو رووداوە خێرایانەدا حەیران و سەراسیمەم. هەست دەکەم بەردەوام پێویستم بە تەکنیکی نوێتر و زمانی قووڵتره بۆ دەربڕینی نهێنییەکانی ئەو مێژووە پڕ لە کارەساتە. ئەمە هۆیەکی دیکەیە لەوەی چیرۆکم لە درێژبوونەوە دایە. جا بە حوکمی ئەوەی نووسەر لای ئێمە زیاتر لەناو رووداوە واقیعییەکاندا دەخولقێت، نەک لەناو خودی خۆی، بۆیە ئەو رووداوانە ژمارەیەکی زۆر لە نووسەری هاوشێوەیان هێناوەتە ناو گۆڕەپانەکەوە. ئەوانیش ئەدەبێکی هاوشێوەیان بەرهەم هێناوە. ئەمەش ئەرکی منی وەک چیرۆکنووسێک قورس کردووە، چونکە بۆ ئەوەی بمەوێ لەناو ئەو هەموو دەنگەدا جیاواز بم و بخوێندرێمەوە، دەبێت لە فۆرمی دیکەی چیرۆک بگەڕێم. ئەو فەزایەی دوای راپەڕینیش لە خوارووی کوردستاندا هاتە کایەوە، بووە هۆی ئەوەی ژمارەیەکی زۆر لە نووسەری بەشەکانی تر رووی تێبکەن و بەرهەمیان بلاوبکەنەوە. دیارە من چ ئەمەیان و چ زۆربوونی ژمارەی نووسەران پۆزەتیڤانە دەبینم، بەڵام ئەرکی هەر یەکەشمان لەوەدا قورستر دەکات، کە دەمانەوێت وەک

PDF 4 KURD

دەنگێکی نوێ دەربکەوین. کەواتە ئەم سەردەمەی ئێمە وزەی زیاتری دەوێ لەو سەردەمانەی «گۆران» و «حوسێن عارف» و «شێرکۆ بێکەس» و «شێرزاد حەسەن» و دواتر «بەختیار عەلی»کە وەک پێنج دەنگی جیاواز خۆیان ناساند. دیارە ئەم پێنج دەنگەم هەروەک نموونە هێنایەوە، ئەگینا هەر لەو سەدەمانەدا دەنگی دیکەی هاوشانی ئەمانەش هەن، وەک «ڕەفیق سابیر» لە حەفتاکان و «ڕێبوار سیوەیلی» لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا. من پێم وایە هەمـوو ئەمـانە ڕێخـۆشکەرن بۆ پەیدابوونی چیرۆکی درێژ و ڕۆمان، بۆ ئەوەی لەوێدا خۆمان لە یەکدی جیابکەینەوە. لە ئەدەبی گەلانیشدا شتێکی سەیر نییە، کە زۆر لە ڕۆماننووسە چاکەکان بە چیرۆکی کورت دەستیان پێکردووە و دوایی بەرەو دنیای ڕۆمان هەنگاویان ناوە. «جیمس جۆیس» پێش ئەوەی بە ئێجگاری ڕوو بکاتە نووسینی ڕۆمان، چیرۆکنووسێکی زۆر سەرکەوتوو بوو. ئەگەر بشێ من دەڵێم مەبەستمە چیرۆک لە شێوەی ڕۆمان و ڕۆمان لە شێوەی چیرۆک بنووسم.

*** گرنگییەکی زۆر بە ئافرەت دەدەیت. ئەم گرنگیدانە سەرچاوەیەکی دیاریکراوی هەیە؟ ئایا کاتێ پیاو دەیەوێت لە بارەی ئافرەتەوە بدوێت، چ تەنگوچەڵەمەیەکی دێتە سەر ڕێگا؟**

ـ دوو تا سێ پرسیار لە پرسیارێکدا.. شتێکی جوانە..!! پیاوانی دیکەی پێش من ئەوەندەیان لە بارەی ئافرەتەوە وتووە، شتێکیان بۆ نەهێشتوومەتەوە، تا لێرەدا بیڵێم. وەک هەڵەبجە و ئەنفالی لێهاتووە. هەست دەکەم هەرچی من لەم ڕووەوە باسی بکەم، سواوەتەوە. من ئێستا هەقم بەسەر ئایدۆلۆژیا و سیاسەتەوە نییە، کە چۆن لێی دەڕوانن. خۆشم لەوە دەپارێزم پەنا بۆ تیۆری سایکۆلۆژی بەرم، بەڵکو تەنیا وەک چیرۆکنووسێک دەدوێم. با سەرەتا ڕووبەرێک بۆ ئەوە بەجێبهێڵین، کە ڕواری «عەفەویەت» بەشێکە لە پرۆسەی داهێنان و کەم و زۆر دەستەڵاتی نووسەر کۆنترۆڵ دەکات. پێشتریش وتم من بۆ نووسین هیچ پلانێکم نییە. بەڵێ، کاتێ کۆمۆنیست بووم، زۆر مەبەستم بوو لەسەر ژنی چەوساوە بنووسم و باس لە یەکسانیی ئەو و پیاو بکەم، بەڵام تێیدا سەرکەوتوو نەبووم. بێجگە لە چیرۆکی «قەرەج»، کە دواتر ساڵی ١٩٩٤ لە دەستم بەرەڵڵا بوو و لە گۆڤاری «گزینگ»دا بڵاوکرایەوە، ئەوانی دیکەم لای خۆم گلدایەوە. دوای ئەوە بیرم نایەت ویستبێتم لە ڕێگەی ئافرەتەوە پەیامێک ڕابگەیەنم و بە چاکیش لەوە تێناگەم بۆچی ئافرەت بەو شێوە زەقە لە دنیای مندا هەیە. ئەوەی لام ڕوونە ئەوەیە، کە بۆ من نووسین لەبارەی ئافرەتەوە جیاواز نییە لە نووسین لەبارەی مرۆڤ بەگشتی. کەواتە من ئێستا دەتوانم تەنیا وەڵامی ئەو پرسیارەت بدەمەوە، کە وەک چیرۆکنووسێکی پیاو چ تەنگوچەڵەمەیەکم هەیە، کاتێ باس لەو ڕەگەزە دەکەم. پێم وایە کەم و زۆریش پەیوەندیی بە پرسیارەکانی دیکەوە هەیە. گرفتێک کە من لێرەدا هەستی پێ بکەم، تەنیا تەکنیکە. ڕوونتر بڵێم من وزەیەکی زۆرم دەوێ تا ئەو «من»ە نێرە بە «من»ی مێ بگۆڕم. ڕەنگە ئەمە بە تەنیا گۆڕین نەبێت، بەڵکو دروست کردنیش بێت، چونکە ئەو «من»ی مێیە لەناو زمانی کوردیدا بە تەواوی ونە و لە گراماتیکی ئێمەدا خاوەنی سیمای هیچ دەستەڵاتێک نییە. بە پێچەوانەی زۆر لە زمانەکانی دیکەی وەک عەرەبی و ئینگلیزی، کە تێیاندا ڕاناوی کەسی «personal pronoun» سەربەخۆیی خۆیان هەیە، لە زمانی ئێمەدا تەنیا ڕاناوی کەسیی گشتی هەیە، کە ئەویش بە تەواوی هێما بۆ پیاو دەکات، یان دەتوانین بڵێین پیاو دەستی بەسەردا گرتووە. هەروەها ڕاناوی ئاماژە «demonstrativt pronomen»یش، واتە جیاکردنەوەی ڕەگەزی نێر و مێی کەس و شتەکان هەر یەکێکە. بۆیە کاتێ کارەکتەرێکی مێ لە چیرۆکی پیاوێکدا بەو «من»ە دەدوێت، ئەوە خوێنەر وەک نێرێک وەری دەگرێت. من ناچارم هەر لە سەرەتاوە ناسنامەی ئەو مێیە دەربخەم. ئەویش لە ڕێگەی هەندێ سیگناڵی تایبەت بە خۆیەوە. بۆ نموونە چیرۆکی «خوێنی کونەپەپوو» ئاوا دەست پێدەکات: «کە کارەبا بڕا و گڵۆپەکان کوژانەوە، من خەریکی بۆیەکردنی نینۆکەکانم بووم». ئیدی خوێنەر دەزانێت ئەوە کچێکە یان ژنێکە، دەنا وا تێدەگات خۆم یان پیاوێکی دیکەیە.. جارێکیان لەگەڵ برادەرێکم لەناو پاسێکدا بووم، کە ژنێک لێی دەخوری. بەو هاوڕێیەمم وت مەتەڵێکم هەیە با هەڵی بێنیت. لە شوفێرێکیان پرسی: «ئەو کوڕەی لەگەڵتە، چیی تۆیە؟». شوفێرەکە وتی: «کوڕمە و باوکیشی نیم». ئەو هاوڕێیەم هەرچەندی کردی و کۆشای نەیزانی بڵێ شوفێرەکە ژن بووە، کەواتە دایکیەتی نەک باوکی. لە کاتێکدا ئەو بە بەرچاویەوە پاسەکەی لێدەخوری. ئەو مەتەڵە بە زمانێکی دیکە بووایە، هەر زوو دەردەکەوت، بەڵام ئەو هاوڕێیەم لەبەر دوو هۆ نەیزانی. یەکەم: سەرجەمی شتەکان هی پیاون و پیاو نموونەیەکی ئامادەیە بۆ هەموو کارێک، چاک یان خراپ. بە کورتی پیاو نەک هەر پاس، بەڵکو هەموو دنیا بە ژنیشەوە لێدەخوڕێت.. دووەم: زمانی کوردی بنەمایەکی پیاوانەی هەیە. ئیدی ئەمە کاری ئێمە لە نووسەری هەر نەتەوەیەکی دیکە زەحمەتتر دەکات، کاتێ دەمانەوێ ژن لە کارەکانمدا بکەین بە بابەت، ئەگینا من بە هیچ شێوەیەک لەگەڵ ئەو ڕایەدا نیم، کە دەڵێت تەنیا ئافرەت خۆی دەتوانێت لە بارەی خۆیەوە بنووسێت. ئەو ڕایە چەمکی «تێگەیشتن» دەکاتە مەحەک. لە کاتێکدا لای من ڕێک لێرەوە خۆی پووچ دەکاتەوە، چونکە نووسین بۆ ئەو شتانەن لێیان تێناگەین،

PDF 4 KURD

نەک ئەوانەی نهێنییەکانیان دەرکەوتوون. ئەگەر بکرێت وتەیەکی «ڕۆلان پارت» بە کەمێ دەسکارییەوە وەربگرم، ئەوە دەڵێم من کاتێ چیرۆک دەنووسم، باسی ئەو شتانە ناکەم، کە دەیانزانم، بەڵکو لەگەڵ خوێنەردا لەو شتانە دەگەڕێم، کە نایانزانم. ئێستا من لێرەدا بە هۆی ئەو پرسیارانەوە گەیشتمە ئەوەی بڵێم ئافرەت وەک ئەوەی لێی تێناگەم، دەبێتە کارەکتەری چیرۆکی من. ژنی ئایدیالکراو لای من بوونی نییە. لەو هەموو ژنەی لە دنیای نووسینمدا هەن، یەکێکیان ناناسم تایبەتمەندییەکی جیاواز لە هی پیاوی هەبێت. هەموو ئەو شتانەیان لە دەست دێت، کە پیاو لە واقیعدا پێیانەوە بۆتە خاوەنی دەستەڵات. هەروەها سەرجەم ئەو خەتایانەشیان لێ دەوەشێتەوە، کە پیاوی پێ تاوانبار دەکرێت. «هیوا قادر»ی هاوڕێم، کاتێ بۆ یەکەمین جار بینیمی، پێی وتم: «وامدەزانی ئەوەی ئەو چیرۆکانەی ئەسپیدیلۆنی نووسیوە، جووتێ مەمکی جوانی وەک هی کچانی پێوەیە». لە بەشی سێیەمی کتێبی «مندالّیم.......»دا باسی شکستی ناکاوی پیاوێک دەکەم، کە دەیەوێ بەزووترین کات ژن بێنێت و لە کورەکانی قارەمانی دیکە بخولّقێنێت، وتوومە: «ئەمە بیرکردنەوەی هەموو ئەو قارەمانانەیە کاتێ لە نەبەردەکاندا تێکدەشکێن و باوەڕیان بە توانای خۆیان نامێنێت، ئەنجام بۆ دامێنی ژن دەگەڕێنەوە و پێیان وایە دەتوانن لەوێ قارەمانی لە خۆیان بەرزتر بێننە دی».. من خۆم هەرگیز لە شکستەوە باسی ژن ناکەم و هێنانە دنیای قارەمانیش لە گۆڕێدا نییە، بەڵکو ئەو تەنیا وەک ئیشکالییەتێک بۆ من دەبێتە جێگای پرسیار.. بەهەرحاڵ من هەستم بەوە کردووە ژن لە دنیای مندا گرنگترە لە پیاو و ژمارەشیان زیاترە، بەڵام وەک وتم بە ئایدیال نەکراون. لە واقیعدا هەندێ جیاوازم. هەستدەکەم ئافرەت ئەو بەشەیە کە ڕۆژگارێ لێم جیاکراوەتەوە و دەمەوێت بۆ خۆمی بگەڕێنمەوە. یان بە مانایەکی دیکە خۆمی پێشکەش بکەم. هەر کامیان بێت هەر ئەوەیە، کە ئەو بەشێکی «مێینە»ی لە جەستە و ڕۆحی «نێرینە»ی مندا خولّقاندووە. ئەگەر بێیتە ژوورەکەم، ئەوەندەت کاسێت بەرچاو دەکەوێت، بە ڕادەیەک وا دەزانی من تۆمارگام هەیە و کاسێت دەفرۆشم. جا کاتێ سەرنجیان لێ دەدەیت، دەبینی ئەو گۆرانیبێژانە بێجگە لە یەک دوویەکیان، کە ئەوانیش بە ڕۆحێکی ئافرەتانەوە گۆرانی دەڵێن، ئەگینا سەرجەمیان ژنن. باوەڕ ناکەم بتوانم یەک دێڕ بنووسم، ئەگەر گوێم لە دەنگی گۆرانیی ئافرەتێک نەبێت، جا گرنگ نییە بە چ زمانێک ئەو گۆرانییە دەچڕێت. ڕەنگە ئەو دەنگە بێت بەردەوام ئەو ڕۆحە «مێینە»یەم دەورووژێنێت و وام لێدەکات زیاتر لە پیاو باس لەو بکەم. من دەڵێم گەورەیی ژن لەناو لەرەی دەنگیدایە، بەڵام تەنیا بە گۆرانی ئەو گەورەییەی دەردەکەوێت. هەر دەڵێی من بۆ ئەوە گوێ لە گۆرانییەکانی دەگرم، تا بەردەوام گەورەییی ئەو بیری خۆم بهێنمەوە. خۆزگە هەموو ئافرەتی دنیا بە جارێ گۆرانییان دەوت..!! چەند خۆشحاڵم لەوەی کە ئەو ئەزموونە تاڵەی لە ژیانی تایبەتیی خۆم لەگەڵ ژندا هەمە و ئەو تراژیدیایەی لەو ڕێگایەدا پێی گەیشتووم، نەبۆتە هۆی ئەوەی چێژی ئێجگار گەورەی دەنگی ئەو لە گوێچکەمدا تۆزقاڵێ کەم بێتەوە..!!

*** لەو کۆڕەتدا باسێکت لە بارەی ئەزموونی چیرۆکنووسینی خۆتەوە پێشکەش کرد و چیرۆکی «جیهان لە فنجانی قاوەدا»ت خوێندەوە، ڕای جۆراوجۆر لە لایەن نووسەرانەوە هەبوون و تۆ وەڵامی کەست نەدایەوە..؟**

ـ ئەگەر لە بیرت بێت، من لەو باسەی خوێندمەوە، وتم: «تەنیا ئەو کاتە هێز لە بەرهەمی خۆمدا دەبینم، کە لەگەڵمدا دەژین و تەواوم نەکردوون، ئیدی دوای ئەوە ئەو بایەخەی جارانیان نامێنێت، بۆیە ناشتوانم لە بارەیانەوە بدوێم». من ئەو چیرۆکەم سەرەتای ساڵی (١٩٩٣) نووسیوە. واتە هەشت ساڵ و نیو پێش ڕۆژی کۆڕەکە. بە شایەتیی زۆر لە ئامادەبووانیش چیرۆکێکی سەرکەوتوو بوو، بەڵام من دوای ئەوە کۆمەڵێک چیرۆک و ڕۆمانێک و چوار بەش لە کتێبی «منداڵی.....»م بەرهەم هێناوە و تێڕوانینی زۆر جیاوازم بۆ نووسین هەیە. کەواتە دەمێکە ئەو شێوازەم بەجێهێشتووە. ئەوەی بیەوێت بەراوردی نێوان ئەم چیرۆکە و چیرۆکی «کارگەی بووکەشووشە» بکات، کە وابزانم لەم زووانە بڵاو دەبێتەوە ، دەزانێ دوو ستایلی تەواو جیاوازن. زۆر لەوانەی گوێم لێ بوون، تەنیا بۆ سڕینەوەی چیرۆکەکەم بوون و گفتوگۆیان هەڵنەدەگرت. یان شتێکیان دەوت، کە من هەر لێیانەوە نەدوابووم. «ئەدۆنیس» وتەنی: «تۆ باست لە دیمەنی خۆرئاوابوون کردووە و ئەوان لەسەر دیمەنی خۆرکەوتن سەرزەنشتت دەکەن». سەیرم لەوە هات من بە باسێکی دوورودرێژ بیروبۆچوونی خۆمم لەمەڕ چیرۆک و ڕۆمانەوە خستە ڕوو، کەچی ئەوان هەر بە لاشیدا نەچوون. هی واش هەبوو هەقی بە خۆی دەدا باس لە ژیانی تایبەتیم بکات، کە ئەمەیان نە پێوەندیی بە چیرۆکەکە و نە بە باسەکەوە هەبوو. بەهەر حاڵ لەو کۆڕانەدا نووسەری وشیار لە ئاستی نووسینی خۆی تێدەگات. تۆ کاتێک پێشتر نووسینی ئەو نووسەرانەت بینیوە و دەزانی لە چ ئاستێکدان، هەروەها ئاگاداری ئەوەیشی کە ئەوان چ پێوانەیەکیان بۆ قەبووڵکردن و سڕینەوە هەیە، ئیتر بە ئاسانی ئاستی بەرهەمەکەی خۆشتت بۆ دەردەکەوێت. کەسانێک هەن لە هەموو کۆڕەکاندا ئەو قسانە دەڵێن و دەڵێنەوە، کەچی وتارێکیان لەبارەی ڕەخنە و چیرۆک و شیعر نابینی ، چونکە ئەوان دەزانن لەم ڕێگایەوە ئەودیوی خۆیان بۆ خوێنەر دەردەخەن و هەموو ئەو وەهمانە بەلاوە دەنێن، کە ساڵەهایە گەورەییی خۆیانیان لە پەنادا شاردۆتەوە. ئەوانە لەو کۆڕانەدا دەرفەت دەهێنن و دەیانەوێت جەخت لەسەر «من ماوم» و «من بەردەوامم» و «من کۆتاییم نەهاتووە»کانی خۆیان بکەنەوە. ئەمە حاڵەتێکی سایکۆلۆژییە

PDF 4 KURD

و دەرئەنجامی پرۆسەی وێرانبوون و داڕووخانە. حاڵەتی ئیغترابێکە، کە ئەوان ئەمڕۆ لە دنیای نووسیندا تێیکەوتوون. هەر بۆیە ئەوان زیاتر لەگەڵ «ڕووخاندن» ، نەک «بنیاتنان»دا ئیش دەکەن، کە زۆر جار ئەو داڕووخانە لەسەر حیسابی ڕابردووی خۆشیانە. ئەوان بەو قسانەیان هەموو ئەو ڕایانەی خۆیان هەڵدەوەشێننەوە، کە ڕۆژگارێ لە بەرامبەر کەسانێکی دی پێیانەوە بەرگرییان لە شێوازێکی نوێی نووسین کردووە. هەموو ئەمانە نیشانەی دەرکەوتنی نەوەیەکی نوێیە، کە بە ئەقڵێکی دیکە و بە ستایلی جیاواز لە کایە ڕۆشنبیری و ئەدەبییەکاندا کار دەکات. سەیرە هەموو ئەو دەقانەی لە کۆڕەکاندا دەخوێنرێنەوە، دواتر لە گۆڤار و ڕۆژنامەکاندا چاپ دەبن، کەچی ئەوان بە نووسین هیچ ناڕەزاییەکیان نییە. ئەوان ئەگەر دەتوانن تۆنێکی تووڕە لە دەنگی نەوەی ئێمەدا بخولقێنن و بە شەڕێکەوە خەریکمان بکەن، کە کەم و زۆر پێوەندیی بە داهێنانەوە نییە، بەڵام لە ئاستی ئەو نەوەیەی دوامانەوە، کە بە هێزێکی گەورەترەوە بە ڕێگاوەیە، هیچیان لە دەست نایەت. ئینجا تۆ بڕوانە زمانی ڕۆژنامەگەری و بزانە بەو ساکارییەی خۆیەوە تا چ ئاستێک دەتوانێت چاوبەست بێت و خوێنەر فریو بدات. ئەو ڕۆژنامەنووس و ڕیپۆرتاژنووسانە هەمیشە هەندێ ڕستەی ئامادە و لەبەرکراویان لە بارەی ئەو کۆڕانەوە هەیە وەکو «فلان و فیسار بە گفتوگۆکانیان کۆڕەکەیان دەوڵەمەندتر کرد» ، ئەوە لە کاتێکدا دەبێت ئەوان ئەمە وەکو کێشەیەکی جددی سەیر بکەن و ئەو دیاردەیە بخەنە ژێر پرسیارەوە، چونکە بە ڕاستی ئەمە زیاتر کێشەیەکی کۆمەڵایەتی و سایکۆلۆژییە، نەک ئەدەبی و فیکری... بەهەر حاڵ ناکرێ تۆ کەسێک دەمکوت بکەی، یان ڕێگای قسەکردنی پێ نەدەی، گوایە ڕای باشی نییە. من کە دوو کاتژمێر زیاتر قسەم کرد و ئەوان گوێیان لێ گرتم، بۆچی دە دەقە بێدەنگ نەبم و گوێیان لێ نەگرم..؟! کێ دەڵێ ئەوانەی من وتم، شایانی ئەوە بوون، گوێیان لێ بگیرێت..!! من هەرگیز وەک ئەو نووسەرانە نیم، کە هەر کەسێ دیڕێکیان لە بارەیەوە بنووسێت، درەنگ یان زوو بە گیانێکی خێڵەکییانەوە وەڵامی دەدەنەوە و ناهێڵن هەقیان بەسەر کەسەوە بچێت. ئێستاش تەنیا وەک کێشەیەک، کە ئەمڕۆ لە فەزای ڕۆشنبیریی ئێمەدا بوونی هەیە، باسی لێوە دەکەم. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هەستم کرد جیاوازییەک هەیە لەنێوان ئەوانەی دە ساڵێک لەمەوبەر لە کۆڕەکاندا دەمبینین و ئەوانەی ئەمجارەیان ڕووبەڕوویان بوومەوە. خەڵکانێک هەبوون دەیانزانی بە شێوازێکی شارستانییانەی جوان گوێ بگرن و ڕا دەربڕن و ڕەخنەش بگرن. ئەمەیان بۆ من جێگای خۆشحاڵی بوو. من پێم وایە بەهای هەر تێکستێک لەوەدایە، کە چەند لە ئاستی تێگەیشتنی ئەوانی دیکەدا کراوەیە و تا چ ئەندازەیەک دەتوانێت ڕێگایان بدات لە بارەیەوە ڕا دەربڕن. من یەکێک لەو پەیامانەی، کە دەمەوێ لە ڕێگای نووسینەوە بیگەیەنم، ئەوەیە باوەڕم بە جیاوازیی دەنگەکان هەیە. دڵنیام درەنگ یان زوو نەوەیەکی دیکە دەردەکەوێت، کە ئەوەندەی بە دوای ئەوەدا دەگەڕێت ئاخۆ چەند قەبووڵکردنی جیاوازییەکان لە نووسینی ئێمەدا هەبووە، ئەوەندە نایەوێت بزانێت کێ شیعرێکی جوان، چیرۆکێکی فەنتازی، ڕۆمانێکی گەورە، لێکۆڵینەوەیەکی چاکی نووسیوە. گەورەیی «گۆتە» بە تەنیا لەوەدا نەبوو، کە بە توانایەکی باڵای فیکری و ئەدەبییەوە دەینووسی، بەڵکو هی ئەوەش بوو ڕووی کردە ڕۆژهەڵات و دانی بە ئەدەب و فیکرەکەیدا نا، کە ئەوسا ڕۆژئاوا بە چاوێکی نزمتر لەوەی ئێستا لێیان دەڕوانی. ئەو وتی: «ئەدەبی نەتەوەیی هیچ مانایەکی نییە و ئێمە ئەمڕۆ بەرەو سەردەمی ئەدەبی جیهانی هەنگاو هەڵدێنین. دەبێ هەموومان هەوڵی هاتنی ئەم سەردەمە بدەین» . ویستی ئەو تێڕوانینە بەتەواوی بگۆڕێت، کە ئەدەبی جیهانی تەنیا ئەدەبی ڕۆژئاوای دەگرتەوە. لە ڕوانگەی «گۆتە»دا قەبووڵکردنی ئەوانی دیکە، توانایەکی بێ سنووری پێویستە، کە لە ئەقڵی گەورە و کارادا دەردەکەوێت. ئێمە بە درێژاییی مێژووی نووسینی خۆمان هەندێک تەکنیکمان بۆ سڕینەوەی دەنگە دژەکان داتاشیوە و بەردەوام پەنایان بۆ دەبەین، کە ئەمانەش لە بڕێک ناوی وەک «ڕەخنەی زانستی و ئەکادیمی» و «نووسینی جددی» و «ئەدەبی بەپێز» و کۆمەڵێکی دیکەی هاوشێوە و هی پێچەوانەی وەک «بەرهەمی لاواز» و «نووسینی ساکار» و «ئەدەبی وشک» و شتی دیکەدا بەرجەستە بوون. یان وەک لە کۆڕەکەشدا وتم لە ڕێگەی ناولێنانەوە دەست بەسەر تێکستەکاندا دەگرین و هەموو بەهاکانیان دەکوژین، کە لە ڕاستیدا هەموو ئەمانە لە سانسۆری دەزگاکانەوە دەرچوون و بە نووسەرانمان گەیشتوون. من هیچ جیاوازییەک لە نێوان قەبووڵکردنی ڕەها و سڕینەوەی ڕەهادا نابینم، چونکە لە هەردوو حاڵەتەکەدا سیستەمێکی بیرکردنەوە، کە لەسەر بنەمای لێکدانەوە و ڕەخنە دامەزرابێت، بوونی نییە و پۆلێنکردنێکی ئاسان لە گۆڕێدایە، کە عەقڵێکی دۆگما کاری پێدەکات و پابەندی هەندێ حاڵەتی سایکۆلۆژییە. ئێمە هەرگیز ناتوانین سیستەمێکی ڕەخنەیی لەناو ئەدەب و فیکری خۆماندا دابمەزرێنین، ئەگەر پێشتر گوتاری سڕینەوەمان بۆ قەبووڵکردن نەگۆڕی بێت. واتە قەبووڵکردن ئینجا ڕەخنە، نەک سڕینەوە ئینجا ڕەخنە. چونکە ڕەخنە هەرگیز لەسەر شوێنەواری سڕینەوەدا دانامەزرێت. من پێم وایە چیرۆکنووس دەبێت لە هەر کەسێکی دیکە زیاتر تۆلەرانس بێت و بەرهەمی خەڵکانی جیاواز جیاواز قەبووڵ بکات. با پێشی وابێت ئەمانە «لاواز» و «ساکار» و «وشک»ن. ئەدی ئەگەر وانەبێت، چۆن دەتوانێت ئەو کارەکتەرانە بخولقێنێت و خۆشیشی بوێن، کە تەواو پێچەوانەی خۆین..؟! بەڵام ئەمە مانای ئەوە نییە لەبارەی

PDF 4 KURD

دیاردەکان بێدەنگ بێت و دیدگای ڕەخنەیی نەبێت. تۆ بڕوانە مامۆستایان «ئەحمەد محەمەد ئیسماعیل» و «ڕەووف بێگەرد» بە چ گیانێکی گەورەوە بایەخ بەو دەنگە نوێیانە دەدەن..!! شاعیرێکی وەک «ڕەفیق سابیر» بۆ یەکەمین جار ناوی منی بینی و لە نامەدا سەرسامیی خۆی لە ئاستی چیرۆکەکانم دەربڕی. بەبێ ئەوەی بزانێت من کێم، ئامادە بوو کتێبم بۆ چاپ بکات. «ئارامی کاکەی فەللاح» و «بەختیار عەلی» و «جەمال جەلال غەریب» و «عەبدولموتەڵیب عەبدوڵڵا» ناوی منیان لە هیچ شوێنێکدا نەبیستبوو و لەسەر «ئەسپیدیلۆن»یشیان نووسی. کاک «سابیر ڕەشید» دەیان ناوی ونی ئەمسەر و ئەوسەری وڵات و هەندەرانی بە خوێنەری ئێمە ناساندووە. بە پێچەوانەی «سابیر ڕەشید» برادەرێک لێکۆڵینەوەی لەسەر چیرۆکی نەوەدەکانی کوردی کردووە. کاتێ تەواوی دەکەی، بە سەرەنجامێک دەگەی، ئەویش ئەوەیە هەرچی چیرۆکنووسی چاک هەن، خەڵکی شارەکەی ئەون و خراپەکانیش هی شارەکانی دی. هەقیشم بەسەر ئەوەدا نییە، کە ئەو برادەرە چۆن لە هونەری چیرۆک تێگەیشتووە. ئەمە هەمان قسەی ئەو شاعیرەیە، کە خەڵکی شارێکی دیکەیە و پێی وایە تەنیا بازێڕی وی ئەمڕۆ شاعیری گەورەی تێدایە. چیرۆکنووسێکی دیکەی کورد هێرشی کردبووە سەر چیرۆکنووسان و وتبووی، گوایە مێژوویان پیس کردووە. من هیچ لەوە تێناگەم چیرۆکنووس چۆن دەتوانێت مێژوو پیس بکات. تۆ بڵێی تاوان بێت کەسێک تێکستێکی لاواز بنووسێت. ئەدی خۆی چۆن دڵنیایە، کە ئەوانەی ئەو دەیاننووسێت، شاکارن و مێژوو پاک دەکەنەوە. ئەمە هەمان قسەی ئەوانەن، کە ساڵەهایە لە دەزگاکان بە بیانووی جۆراوجۆر سانسۆر دەخەنە سەر دەنگی نووسەران. ئەمانە هەموویان بە لایەک، بەڵام چیرۆکنووسێکی دیکەمان لە چاوپێکەوتنێکیدا وتبووی: «ئێستاش ڕقم لە هەموو پیاوێکی ڕەش پێستە، چونکە بەبەرچاومەوە عەریفێکی ڕەشپێست وەردەگەڕایە جەستەی باوکم و پیاوانی گوند». ئەوەی لێرەدا بۆم دەرکەوت ئەوەبوو، کە ئەو چیرۆکنووسە بەبێ ئەوەی ئاگای لێبێت بەشێکی گەورەی لە خەیاڵی خۆیدا سڕیوەتەوە و ملیۆنان کەسی لە دنیاکەیدا بەدەرناوە. ڕاسیستەکانی ئەوروپا تا ئێستا جورئەتیان نەکردووە ڕستەیەکی لەم شێوەیە دەربڕن و هەرگیز بە زمانی ئاوا سادە و ڕووکەش نادوێن. دەزانم من ئێستا بە ناچاری بازم دایە سەر مەسەلەیەکی دی، ئەویش ئەوەیە بۆ ئەوەی دنیایەکی گەورەتر بخوڵقێنین، دەبێت زمانێکی چڕتر و دەوڵەمەندترمان هەبێت، کە بتوانێت بە گیانێکی فەلسەفییانە و بە عەقڵێکی مەزن کار بکات، ئەنجام ئەو توانایانە بەدەستبهێنێت، کە گۆڕانکاری و تازەکردنەوەی بەردەوامیان لەسەر وەستاوە، بەڵام هێشتا پێوەندیی بەو مەسەلەیەی پێشووەوە ماوە. دەمەوێ بڵێم زمانی ئێمە تا ئێستا هەژارە و نەیتوانیوە خۆی لە مەسەلە گەورەکان بدات و خوێندنەوەی جیاواز هەڵناگرێت. هەمان زمانی ئاخافتنە، کە لە پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا ئیشی پێدەکەین و بۆ تێرکردنی پێداویستییەکانی ڕۆژانەمان لە بازاڕەکاندا بەکاری دەهێنین. هەر بۆیە ئەوەندە لەبارە بۆ شەڕەجنێو و پەلاماردان و لە توانایدا نییە جیاوازییەکان قەبووڵ بکات. «هابرماز» درەنگ درەنگ زانی «ڕۆتکاز» و «بیکەر» نازین و درەنگتریش بۆی دەرکەوت «هایدگەر»یش نازییە، یان نیمچەنازییە. تا ئێستاش ڕەخنەگرەکان بۆیان ساغ نەبۆتەوە، ئاخۆ «کافکا» جوولەکەیەکی ڕەگەزپەرستی دژ بە عەرەب و موسڵمان بووە، یان بەپێچەوانەوە. بەتەواوی لایان ڕوون نییە «سارتەر» و «کامۆ» لەگەڵ یان دژ بە نەتەوە ژێردەستەکان بوون. لەم بارەیەوە ڕای زۆر جیاوازیان هەیە. «ئەزرا پاوەند» بە ئاشکرا لەگەڵ فاشیستەکاندا کاری دەکرد و درایە دادگاش، کەچی زۆر لە ڕەخنەگرەکان دەپرسن ئاخۆ بیری فاشیستی لە دنیای ئەودا هەبووە، یان نەء، چونکە ئەوانە بە ئەقڵێکی گەورەوە ئیشیان بە زمان کردووە. دواجار توانیویانە فەزایەکی فراوانی دیالۆگ لە ئاستی جیا جیادا بهێننە کایەوە، بەڵام تۆ دەتوانی دەرهەق بەو ڕستەیەی ئەو چیرۆکنووسە دەریبڕیوە، چی بڵێیت، لە کاتێکدا خۆی ڕوون و ئاشکرا هەموو شتێکت پێ دەڵێت و هەڵگری هیچ نهێنییەک نییە. من لەو کۆڕەمدا هەستم کرد ڕووبەڕووی زمانێکی ئاوا بوومەتەوە، کە دیالۆگ هەڵناگرێت و دەبووایە بە هەمان ئاست بێمە دەنگ. دیارە هەرگیز ئەمەیان ناکەم. بۆ نموونە گوێم لە زاراوەی «ڕۆمانی فەلاحی» بوو، کە من نە شتێکی ئاوام وتبوو و نەدەشکرا لەبارەیەوە هیچ بڵێم. ئەوەی دەکرا، کردم. ئەویش ئەوەبوو وتم: «...... خۆشحاڵم کە لە ڕێگەی نووسینەوە فێری ئەوە بووم جیاوازییەکان قەبووڵ بکەم». ماوەیەک لەمەوبەر کاک «سەمەد ئەحمەد»ی چیرۆکنووس ڕەخنەیەکی لەبارەی ڕۆمانی «ئای لەڤیلیا لەڤیلیا..!!»دا بڵاوکردبووەوە. زۆر لە بۆچوونەکانی دژ بە من بوون و دەمتوانی وەڵامی یەک بە یەکیانی بدەمەوە، دیارە بەو مانایەی منیش تێگەیشتنی خۆم بڵێم، نەک ئەوانەی ئەو بسڕمەوە، بەڵام هەستم کرد ئەو نووسەرە هیچ مەبەستی نەبووە من بشکێنێت، بەڵکو ڕاستگۆیانە تێگەیشتنی خۆی لەسەر ئەو بەرهەمە نووسیبوو. من بێجگە لە کارتێکی پیرۆزبایی، نامەیەکیشم بۆ نارد و پێم وت، کە ئەو جورئەت و ڕاستگۆییەیم خۆشویستووە. هەروەها بۆم نووسی، لەو جیاوازییانەدا دنیایەک شت فێر بووم، کە ئەمەش جوانیی نووسینەکەی ئەو دەردەخات. ئەویش بە فاکس نامەیەکی بۆ ناردووم و هەستێکی زۆر لەوەی من جوانتری دەربڕیوە.

ئا: شوان سەرابی